

De hát tanúsíthatja bárki, aki ismerté őt, hogy Illyés Gyula a tehetség legnagyobb és legméltóbb próbájának, egyúttal fő feladatának, leckéjének tekintette, hogy meg tudja-e tanulni, ki tudja-e alakítani azt a nyelvet, amely akkor sem kényszerül hallgatásra, ha a leglényegesebből kell beszélnie. Minden a fogalmazáson múlik! — hajtogatta örökösen. Amihez a tehetség mellett nem kell más, csak papiros és ceruza, jó szellem és Európa szabadegyeteme. Mi pedig leshetjük szorongva, hogy miből, mennyit mulasztottunk.

DOMOKOS MÁTYÁS

A Számadó távozása

Most már valamennyien Mikessel szólhatunk: „Amitől tartottunk, abban már benne vagyunk...” Árvaságra maradtunk. A hűséges írődeák, a szabadság számúzótt fejedelmének halálát könnyezte így — mai magyarok szívét Illyés Gyula távozása facsarja. Még a toll is reszket, ahogy írni kényszerül: meghalt a magyar írás újabb kori fejedelme. Meghalt egy nép — egy sokféle szóródott anyanyelvű közösség — Számadója.

Távozásával igazában már számolhatott volna az elme: nyolcvan esztendő elég nagy idő, s a költő már jó két évtizede folytatott párbeszédet a halállal. Mégsem volt, nem lehetett ember, aki gondolni mert volna hamaros távozására. Hittük: Neki még sokáig kell élnie; annyi a gond, lehetetlen, hogy kihunyjon az eligazító csillag. Ott láttuk, ott akartuk látni változatlanul „a szívnek s égnek mennyboltozatát”.

Belenőtt már életében népe szívébe: utolsó évtizedeiben osztatlan szeretettel fordult felé az egész magyarság s a nemeset, tisztát méltányló nagyvilág. Születése nyolcvanadik évében bölcsészhallgatók nagyobb csoportjával járhattam szülőföldjén — ifjúsága nyomait kerestük —: minden faluban, minden házban az iránta való bizodalmas szeretetet tapasztaltuk. Alsórácegrespusztáról — ahol született — virágzó orgonaágot hoztunk neki — szép volt az ősz, másodszer is virágzott az egykori gépészház sövényéből megmaradt orgonabokor —, Dombóvárról a régi emlékeket idéző juhásztarisznyát küldték, Ceceről diót és üzenetet hoztunk az egykori szomszéd lánytól: ha arra jár, ne kerülje el házukat... Találkozhattam más országokbeli tisztelőivel is: mindenütt testvérként, népe patriarchájaként emlegették; a szegénység, az igazság követét ünnepelték benne. Nemcsak a kétkezi nép, memcsak a pedagógusok és a tiszteltesek, de az egyetem és az Akadémia is zászlót hajtott előtte. A legendák és tévhitiek korábbi kódéből felragyogott az igazi arca: az emberé s a művészé; a nagy nemzetnevelő, akinek nem kell megtagadni egyetlen sorát s egyetlen tettét sem.

Írástudó s népe talán még soha nem találkozott nagyobb egyetértésben, mint az Ő nyolcvanadik születésnapján. A felújított Tiszták bemutatóján csakugyan „hullott rá a virág — Sótér Istváné a kép —, mint Toldi estéjében, a hazatérő ősz bajnokra”. Az ünneplők fölé hajolva mintha azt mondta volna: csak sose féljete. Szelíden, nagy idők nyomaival az arcán szinte sugározta, mint a versében megénekelt Saskörmös fenyő: „hogy megbirkózott! s birkózni fog még a kopárosító hegyi szelekkel...”

Ezért is hatott oly megrendítően a halálhíre: mintha egy pillanatra a nap is megállt volna az égen. Úgy igaz: ahogy Ruffy Péter írta nagy megrendültségében: gyász még soha nem hasított belénk mélyebben. Halála napján — 1983. április 15-én —, „a naptártól eltérő, rendhagyó módon Halottak napja borult az országra...”

Temetése már jelezte, mit veszítettünk. Fővárosi temetőben talán csak Vörösmartyótól, talán csak Adytól s Kodálytól vettek ennyiem búcsút; átláthatatlanul nagy sokaság, mintegy

